

A felvidékiek a szentestén énekelve járták Pitvarost

Átdobott magyarok, ittmaradt szlovákok

A rokonlátogatók autóbussa mindig július közepén, egy pénteki napon indul, kora hajnalban. Az utasok általában a községháza előtt szállnak fel a járműre, aki távolabb lakik, kiballag a főútra, ott vár a csomagokkal. A határon átvérve tizenhat települést ejtenek útba. Alapvető szabály: ahol pénteken délből leszálltál, ott vesznek föl hétfőn délután is, a megbeszélt időpontban. A pontosság ebben az esetben különösen fontos, hiszen ha az út elején késik a busz, a legutolsó falunál az utasoknak már nagyon sok időt kell fölösleges várakozással tölteniük. A busz húsz éve jár, s állandó utasai között egyre többen vannak azok, akik a tömegközlekedési eszközökön ingyen utazhatnak. Mégis ezt a buszt választják. Vannak, akik távolba szakadt rokonait látogatják meg, mások egykori szülőfalujukat. Utóbbiak azt mondják ilyenkor: „hazamegyünk”.

Templomépítéssel vigasztalódtak

Az állhatatosságnak, a hűségnek és az élni akarásnak április másodikán van az ünnepnapja Pitvaroson. Ötvenegy éve ezen a napon szentelték fel a községben azt a katolikus templomot, amelyet az úgynevezett lakosságcsere révén, a Csehszlovákiába áttelepült szlovákok helyett átadott magyarok építettek fel közösen, kilenc hónap alatt. Bár a faluban maradt szlovákok evangélikusok voltak, a katolikus templom építése végül mégsem a különállást, hanem a beilleszkedést szimbolizálta.

– Kisgyerek voltam, otthonról hozott kaszkáóval csiszoltuk a talpatot, később meg, amikor már a vége felé járt az építkezés, csatláncba álltunk, úgy adogattuk egymás kezébe a cserepet – mesélte egy középkorú asszony a templomépítés ötvenedik évfordulóján. – Ez a templom sokat jelentett számunkra; nem véletlen, hogy míg Makón a hatvanas években tizenhármas volt, itt száz tíz. Az én gyerekeim is jártak. Erre büszke vagyok, az viszont elkeserít, ha arra gondolok, hogy még a hatvanas években is szerepelt a lapomon – a párttitkár meg is mutatta –, hogy nem materialista szemlében neveltem a gyerekeimet. Hiába mondtam, ennek semmi köze a munkámhoz.

– Bár el kellett hagynunk a

■ Tószegi Gyuláné jövőre is buszra száll

szülőföldünket, és ez évekig fájdalmas emlékként élt bennünk, az első karácsonyt, amit itt, Magyarországon töltöttünk, a boldogság, a megkönnyebbülés jellemezte. Akkor már biztos volt, hogy itt maradunk, nem visznek bennünket tovább, a felvidéki fiatalok az otthoni szokásnak megfelelően csoportosan járták az utcákat, és házaknál énekeltek – mondja *Katona Pál* makói esperes, aki tizenkét éves korában került ide, az Alföldre. – A szokások is eltérőek voltak; így nehéz feladatuk volt a vezetőknek, akik közelíteni akarták egymáshoz a falu régi és új lakóit. Így én is tagja lehettem annak a népi együttesnek, amely alföldi szlovák lakodalmast adott elő, úgy, hogy a szereplők magyarul és szlovákul is énekeltek. Ezt a műsort aztán Csehszlovákiában is bemutattuk, és nem nagy dicsőség, de én az együttesnek köszönhetően Rákosi Mátyás előtt is felléptem.

Katona esperes azt vallja, az akkori vezetőknek köszönhetően békességben teltek az első szomorú évek is, hiába uszította egymás ellen olykor a hatalom a szlovákokat és a magyarokat. Az akkori élmények hatására mondja el évről évre: olyan vezetőkre van szükség, akik tudják, honnan jöttek és kit képviselnek. Amikor az évforduló dátumáról kérdezik, az esperes a Hódmezővásárhelyen élő *Steiner Béla* tanár, zeneszerző esküvőjének dátumát keresi meg először az emlékeztetőben. Kedvenc tanára ugyanis néhány nappal a temp-

■ A pitvarosi katolikus templom avatásának ötvenedik évfordulója az áttelepített felvidékiek fontos ünnepnapja volt. (Fotók: Karnok Csaba)

lom szentelése után kötött házasságot.

Mese Új-Pitvarosról

– Engem 1950-ben telepítettek ide, Pitvarosra. Igaz, már 1946 óta Magyarországon jártam főiskolára, de a családom kitelepítésekor nekem is ide kellett jönnöm – emlékezett az ötvenedik évfordulón *Steiner Béla*. – A Pitvarosra került csallóközi nagy szomorúak voltak, és azért építették a templomot, hogy megvigasztalódjanak. Én 1950. április kilencedikén kötöttem itt házasságot. Öt évig vezettem a pitvarosi népi együttest. Akkoriban mindent megtettünk azért, hogy ezek az emberek otthon érezzék magukat, és megismerkedjenek az itteniekkel. Én annak idején nemcsak a szlovák lakodalmast rendeztem meg a felvidéki magyarokkal, hanem csallóközi szokásként a batyubált is az itteni szlovákokkal. Ezzel együtt azt vallom: ha az embert erőszakkal mozdítják ki a szülőföldjéről, a sebek nehezen gyógyulnak be, és a távolságot csak generációk tudják áthidalni.

Akkoriban az agitálók úgy beszéltek, ahány szlovák áttelepült innen Csehszlovákiába, onnan annyi magyart fognak átdobni. Pontosan ezt a szót használták – emlékezik *Tószegi Gyuláné*, lánykori nevén *Hudák Erzsébet*. – Azt is mondogatták, hogy az a mi anyországunk, a szlovákoknak ott van a helyük. Ígérték, azoknak, akik innen elmennek, új falut építenek: Új-Pit-

varoson fognak lakni. Amikor 1947-ben kiderült, hogy ebből semmi sem lesz, és hat faluban osztják el a kitelepülőket, többen visszafordultak, ám inkább az volt a jellemző, hogy egymást vitték az emberek. Pitvaros lakosságának csaknem nyolcvan százaléka települt ki. Az én apám azonban azt mondta, őmiatta aztán ne dobjanak át senkit, ráadásul mi őseink nyilván azért jöttek el ide, mert jobb életet reméltek. Miért menjünk akkor mi most vissza? Mi maradtunk, a családból azonban sokan föliratkoztak. Elment az öccse, a nagybátyám, aki nagy szlovák volt, az első között iratkozott föl, és elment az én testvérem is, a felesége családjával. Amikor a nagybátyámék először hazalátogattak, sötét éjszaka értek ide. Nagybátyám a mi házukban, apámnál aludt, s vele volt a diószegi evangélikus lelkész is, mert kíváncsi volt, honnan is települtek az ő hívei. Reggel, amikor felébredtünk, nagybátyám azt kérte apámtól, takarja le a szemét. Így, együtt ballagtak ki az udvarra, az utcára, a lelkész úr csak nézett. Odakinn aztán apám levette a kezét a nagybátyám szeméről, ő pedig letérdelt és sírni kezdett. Az utca túloldalán volt a háza, amit ő épített. Miután visszament Csehszlovákiába, egy évig még élt. Akkor már enyhültek a törvények, és én is elmehettem édesapámmal a temetésére. A szertartás délután kettőkor kezdődött Diószegen, a vonat azonban késett, és mi csak három óra tájban tudtunk odaérni, úgy, hogy Szencről

stoppoltunk. A lelkész úr azonban valószínűleg megérezte, hogy jövőnk, mert nem indult el a temetésre, nélküle pedig nem kezdődhetett el. Végül három óra tájban az utcán találkoztunk vele, ahogy a kántorral ballagott a temetésre. A szertartás után én az özvegnél aludtam. Megkérdezte tőlem, hogy mi történt a férjével, amikor Pitvaroson járt. Én elmeséltem neki mindent. Ő is sírt, és azt mondta, a nagybátyám, ahogy tőlünk hazatért, nem szólt semmit, csak egyre szomorúbb lett, belebetegedett a bánatba. Nem is csoda: hiszen szép házat hagytak itt, ott pedig kaptak egy apró vískót, s aztán, amikor egy rendes házhoz jutottak, nem ingyen kapták meg, mint ahogy itt, az agitáció idején ígérték nekik.

Út közben emlékeznek

Az egymástól eltávolodott családtagok 1947-től egészen 1954-ig nem láthatták egymást. Tószegi Gyuláné sokáig nem láthatta saját bátyját sem, amikor 1949-ben meghalt az édesanyjuk, a testvére nem jöhetett haza a temetésre. Először az apja mehetett el Csehszlovákiába, s az ottaniaknak hivatalos leveiben kellett vállalniuk, hogy fogadják a rokont, és gondoskodnak róla. Erzsébet először 1958-ban találkozhatott újra a bátyjával. Később már a hivatalos levél se kellett; a rokonok általában évente egyszer látogatták meg egymást akkor is. Mivel az utazás télen körülményesebb, arra nem is gondolhattak,

hogy karácsonykor találkozzanak. A képeslapot azonban ilyenkor is elküldték, és ez a szokás ma is él Pitvaroson; akadt, aki most, az ünnep előtt huszonkét családhoz küldött lapot. Mióta elterjedt a telefon, újév éjszakáján vagy reggelén Szlovákiába is telefonálnak.

A rokonlátogató busz ötlete a szlovák klubban született meg. Sok szlovák család ápolta a rokoni kapcsolatokat a kinn rekedtekkel, és az is köztudott volt, hogy az ide telepített magyarok is hazajárogatnak. Ám aki Pitvarosról, vagy Pitvarosra utazik vonattal, annak többször is át kell szállnia, és emiatt a csomagokkal nagyon kényelmetlen, körülményes az utazás. Ezért előnyösebb a busz. Út közben arra is emlékeznek, hogy annak idején a felvidékiek és az innen kitelepülő szlovákok is együtt utaztak. Igaz, egészen más körülmények között.

– Én az első öt év után kapcsolódtam be a szervezésbe, de addig is látogattam a rokonomat – mondja Tószegi Gyuláné. – Először csak Pitvarosról, Csanádalbertiről és Ambrózfalváról jöttek, később jöttek Csanádpalotáról, Királyhegyesről és Makóról, végül Tótkomlóssal is társultunk. Azért július derekán megyünk, mert a szlovákiai iskolákban a nyári vakáció június végéig tart mind a mai napig, és jó, ha az ottani rokonok először pihennek egy kicsit. Több éven keresztül volt, hogy két autóbusszal mentünk. Komárom, Gúta, Nagygyed, Vágfarkasd, Pered, Deák, Alsószécsény, Felsőszécsény, Vágsegy, Taksonyfalva, Keszegfalva, Galánta, Diószeg, Kismácséd, Vezekény, Szenc az útvonal.

Amikor az ünnepek előtt Pitvaroson jártam, többen is azt mondták, nem biztos, hogy jövőre megindul az autóbussz. Hiszen azok, akiknek fontos a felvidéki rokonság, többnyire már idős emberek; egyre kevesebb a jelentkező.

Tószeginé azonban úgy véli, jövő nyáron is lesz rokonlátogatás.

– Igaz, egy ideje már nincs szükség két buszra, igény azonban még mindig van. Tényleg sok az idős, de az unokák is jönnek szokatlan. Ők elvileg ilyenkor gyakorolhatnák a szlovák nyelvet is, amit néhányan az iskolában tanulnak, ám többnyire ők tanítják az ottaniakat – magyarul. Szóval, amíg van igény, együtt megyünk, s ha nem leszünk elegendőek, fogadjunk egy kisebb járművet. Hála istennek mostanában olyan jó, kényelmes kisbuszokat gyártanak.

BAKOS ANDRÁS

Stahl Judit a láncszemekről, a manipulációról és a terveiről

„Érdekel, mitől boldogok az emberek?”

STAHL JUDIT AZ ORSZÁG EGYIK LEGISMERTEBB TELEVÍZIÓS SZEMÉLYISÉGÉNEK SZÁMÍT, ARCÁT NAP MINT NAP LÁTJUK A TÉVÉ KÉPERNYÓJÁN. BŐ EGY HETE SZEGEDEN JÁRT A KAMERA HUNGÁRIA TELEVÍZIÓS FESZTIVÁLON, AHOA A NÉPSZERŰSÉGRŐL, A MANIPULÁCIÓKRÓL ÉS A TERVEIRŐL KÉRDEZTÜK.

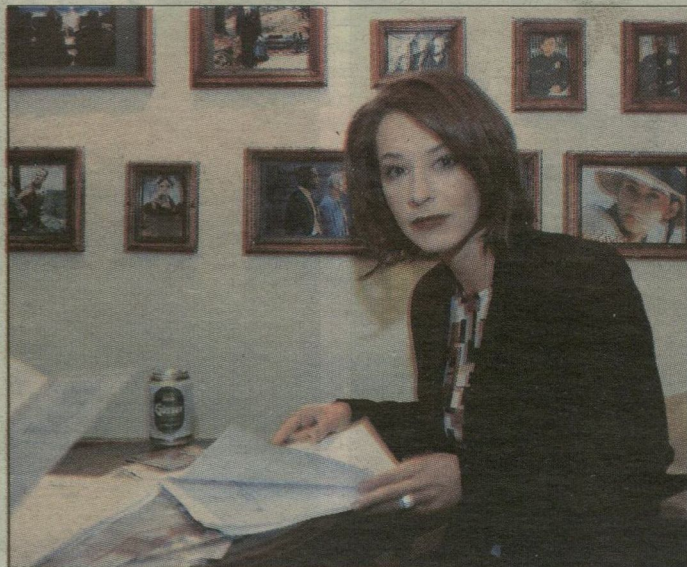
– Óriási harcot vívnak egymással a csatornák: milyen a közhangulat a televíziós szakmán belül?

– Jelenleg rendkívül zavaros állapotok uralkodnak itt is, mint itthon az élet sok más területén, ezért fontos lenne, hogy mihamarabb oldódjanak ezek a feszültségek. A közszolgálati televíziónál 1989-ben segédszervezetként kezdtem dolgozni, majd több év múlva a kereskedelmi tévék megjelenése után váltottam csatornát. Mindkét típusú televíziózásra van ráhatásom, és nagyon furcsálgatok a jelenlegi kaotikus állapotokat: a közszolgálati televízió kereskedelmi eszközökkel próbál harcolni a nézettségének emeléséért – szerintem nem kellene – míg a kereskedelmi csatornáktól elvárják, hogy

erejükön felül közszolgálati feladatokat teljesítsenek. Minden olyan kezdeményezésnek, ami harmóniát és konszolidációt próbál teremteni a szakmánkon belül, nagyon örülök. Ide tartozik a Szegeden megrendezett Kamera Hungária is.

– A TV2 egyik legsikeresebb műsorvezetőjeként hogyan viseli a hétköznapi életben a népszerűséget?

– Lehet, hogy furcsán hangzik, és tudom, divatos cinikusnak lenni, de jól érzem magam. Szeretek dolgozni, és élvezem, amit csinállok. Ami pedig a népszerűséget illeti, ha valaki egy országos kereskedelmi csatormának a főműsoridőben sugárzott hírműsorát vezeti éveken át, és mégsem lenne népszerű, ak-

■ Stahl Judit: egyetlen fegyvert ismerek: az ember saját értékrendjét. (Fotó: Karnok Csaba)

kor, az azt jelentené, hogy nem végzi jól a dolgát. A Tények csapája legalább harminc fős, aminek én csupán az egyik látható láncszeme

vagyok. Erről szól a szakmánk: egy láncszem még nem jelent egy egész nyakláncot, a siker nagyon sok kolléga közös munkája.

– Milyen a viszonya a bulvársajtóval?

– Az elején nagyon furcsa volt megszokni, hogy következmények nélkül írhatnak rólam bármit – akár igaz, akár nem. A bulvársajtó logikája szerint, ha valótlan állítanak rólam és arra reagálok, az is elég a számukra, hogy megint címlapra kerüljek. Úgy döntöttem, nem foglalkozom vele, hiszen míg egyik nap rólam szólnak a hírek, addig másnap már abba az újságba pucoljuk a krumplit. Ennyi az egész.

– A médiában dolgozók talán szakmai ártalomként is, óhatatlanul nagymestereivé válnak a hatáskeltésnek. Hogyan viseli, ha észreveszi, hogy a civil életben manipulálni próbálják?

– Az élet sok területéhez hozzátartozik a manipulálás. Manipulálnak minket és manipulálunk mi: akaratos és szándékok érvényesítésével töltjük napjaink jelentős részét. Például, ha a kutyaamat rá akarom venni, hogy jöjjön sétálni, akkor a labdáját mutatom neki és

ő rögtön érti, mit szeretnék, mégsem érzem, hogy károsan befolyásolnám. Ám, ha a manipulálás csak az egyik fél érdekét szolgálja, akkor arra figyelni kell, és ilyenkor én is igyekszem mindezt elkerülni. Ez ellen csak egyetlen fegyvert ismerek: az ember saját értékrendjét. Ha ez szilárdan megvan, akkor nem kaphat teret rossz szándékú befolyásolás.

– A közelmúltban lett vége a Páratlan című műsorának. Lesz folytatás?

– A Páratlanban nyolc adásra kértek fel, ezt teljesítettem és ezzel – legalábbis most úgy tűnik – vége a műsornak egy időre. Terveim szerint tavasszal új műsorral jelentkezem. Nagyon érdekel, hogy mitől boldogok az emberek. Közvetítsünk egy telefonszámot, és a vonal végén várom majd a vállalkozó kedvű emberek hívásait. Nagyon szívesen diskurálok erről a témáról, és ebből tervezek műsort, és ha mód nyílik rá, könyvet is.

LÉVAY GIZELLA